

SOUTHERN CAMPS AND PUSH-BACKS 2020

Monitoring izveštaj sa južnih granica Srbije

APC/CZA

ASYLUM PROTECTION CENTER
CENTAR ZA ZAŠTITU I POMOĆ TRAŽIOCIIMA AZILA

UVOD

COVID-19 pandemija je 2020. godine donela značajne promene u čitavom svetu i u različitim aspektima života, te tako i u migracijama. Proglašenjem pandemije korona virusa izbegli¹ u Srbiji su se našli u izuzetno nepovoljnom položaju, suočavajući se sa restriktivnim merama, ograničavanjem i ukidanjem slobode kretanja, nedostatkom smeštaja, nedovoljnim osnovnim uslovima za život, nasiljem i diskriminacijom. Centri za smeštaj na jugu Srbije (Preševo, Bujanovac, Vranje, Pirot, Divljana) koji su do početka 2020. godine sporadično bili zatvarani u zavisnosti od broja ljudi u potrebi za smeštajem, su ponovo postali popunjeni i tokom cele godine, a posebno tokom vanrednog stanja, su funkcionisali punim kapacitetima. Uprkos novim okolnostima, migracije su se nastavile i svakodnevno je između 50 i 150 ljudi ulazilo u Srbiju, ali uz приметно pojačano nasilje na granici Srbije i Severne Makedonije i uz uspostavljanje kontinuirane prakse ilegalnog guranja („push-backovanja“) ljudi nazad u Severnu Makedoniju, mimo postojećih sporazuma o readmisiji ili drugih procedura i propisa.

U ovom dokumentu, biće predstavljena saznanja južne kancelarije Centra za zaštitu i pomoć tražiocima azila (APC/CZA), sa sedištem u Preševu, o push-backovima od strane srpske policije na granici sa Severnom Makedonijom, kao i o uslovima boravka izbeglih u prihvatnim centrima u Preševu, Bujanovcu i Vranju a do kojih se došlo tokom monitoringa poštovanja ljudskih prava izbeglih tokom 2020. godine. Sve informacije, trendovi i zaključci predstavljaju proizvod terenskih zapažanja i intervju službenika APC/CZA sa izbeglim na terenu, a tokom kojih su izbegli svedočili o svom iskustvu tokom susreta sa službenicima Komesarijata za izbeglice i migracije, uprava centra za prihvat, graničnom policijom Srbije, kao i o iskustvu boravka u prihvatnim centrima na jugu Srbije.

TRENDOVI

Uprkos pandemiji korona virusa i uvedenim restrikcijama prema izbeglim, pa čak i uprkos ukidanju slobode kretanja, migracije su nastavljene, a u Srbiju je tokom 2020. godine svakodnevno ulazilo između 50 i 150 ljudi, najčešće iz pravca Severne Makedonije, ali i iz Bugarske, Crne Gore i sa teritorije Kosova.² Vanredno stanje u Srbiji, proglašeno 15. marta, a ukinuto 06. maja 2020. godine, dovelo je do privremenog i skoro potpunog zastoja u iregularnoj migraciji iz Srbije u EU, s obzirom da su svi izbegli zatečeni na otvorenom smeštani, često i silom, u već prepunjene prihvatne i azilne centre, te je u jednom trenutku u centrima boravilo preko 9000 ljudi, gotovo 50% više od ukupnih smeštajnih kapaciteta.³ Istovremeno, centri su sve vreme tokom trajanja vanrednog stanja bili čuvani od strane vojske i njihovo napuštanje je bilo zabranjeno. Odmah po ukidanju zabrane kretanja migracije su se neometano nastavile i veliki broj izbeglih ljudi je pokušao da napusti Srbiju u pravcu susednih zemalja članica EU i da tamo zatraži azil.

1. Termin „izbegli“ je u ovom tekstu korišćen za migrante, tražioce azila i izbeglice.

2. Prema podacima Centra za zaštitu i pomoć tražiocima azila u Srbiju je u 2020. godini ušlo više od 40 000 migranata ili lica izbeglih iz svojih zemalja porekla

3. Prema navodima Komesarijata za izbeglice i migracije, koji rukovodi svim centrima za smeštaj, smeštajni kapaciteti centara su u januaru 2020. godine iznosili 6140 kreveta, i pre uvođenja vanrednog stanja su bili skoro skroz popunjeni, s obzirom da je u njima boravilo 5313 izbeglih (<https://kirs.gov.rs/media/uploads/Azil/profil-centara/PC-SR-2020-01.pdf>), da bi tokom vanrednog stanja bili prepunjeni s obzirom da je u centrima boravilo čak 9073 ljudi (informacije pružene od strane Komesarijata za izbeglice i migracije na sastanku „Radne grupe za zaštitu dece izbeglica i migranata“, 08.05.2020.).

Tokom terenskih poseta timova južne kancelarije APC/CZA, najpre Preševu, Bujanovcu i Vranju, razgovarano je sa izbeglima koji borave u prihvatnim centrima i prikupljana su svedočanstva i informacije koje se tiču njihovog ulaska u Srbiju, uključujući i njihovo iskustvo sa push-backovima u Severnu Makedoniju od strane srpske policije, kao i iskustva boravka u prihvatnim centrima u južnoj Srbiji, pre svega njihovih egzistencijalnih uslova i bezbednosti.

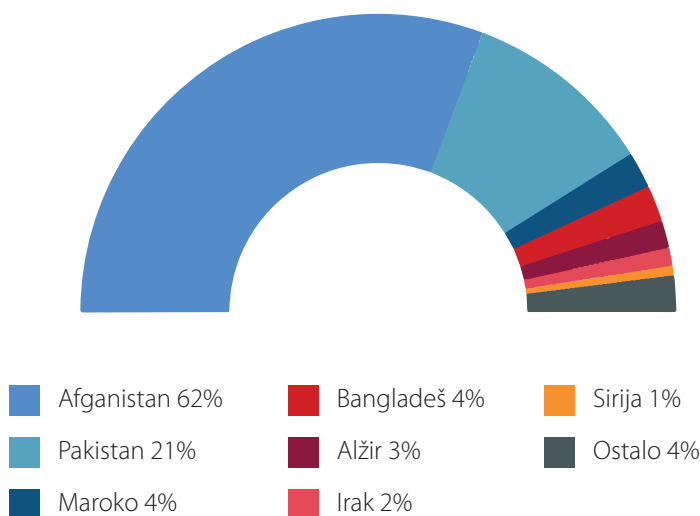

U 2020. godini od strane službenika APC/CZA zabeleženo je **preko 800 push-backova** iz Srbije, dok se procenjuje da se u proseku između 50 i 100 ljudi svakodnevno gura nazad u Severnu Makedoniju.

Svaka treća osoba sa kojom je razgovarano je iskusila push-back u Severnu Makedoniju, dok je većina *push-backovanih* imala to iskustvo u proseku 2 puta, a **najveći broj push-backova** koji je je jedna osoba doživela je **9 puta**.

Analizirajući podatke o zemljama porekla *push-backovanih* izbeglih lica, zaključuje se da najveći deo dolazi iz Avganistana (preko 60%), dok sledeću veliku grupu čine osobe iz Pakistana. Zatim, gotovo je podjednak broj ilegalno gurnutih natrag u Severnu Makedoniju poreklom iz Maroka, Bangladeša i Alžira, a nešto manji broj iz Iraka, dok se se osobe poreklom iz Sirije najređe nalaze među onima koji su imali ovo iskustvo. Ostale zemlje porekla *push-backovanih* ljudi su Iran, Tunis, Eritreja i Somalija.

Kada govorimo o polu, ubedljivu većinu *push-backovanih* izbeglih lica čine muškarci samci, preko 90%. Među osobama sa kojima su službenici APC/CZA razgovarali, a koje su doživele nasilno vraćanje sa granice, bilo je 4.6% dece, od kojih je svako peto dete bilo bez pratnje, dok je izuzetno mali broj žena koje su prijavile da imaju navedeno iskustvo, svega 13.

93,7%

1,6%

0,9%

4,6%

Prema izjavama izbeglih, guranje natrag u Severnu Makedoniju se najčešće događa prilikom pokušaja samog ulaska na teritoriju Srbije. Međutim, bilo je i slučajeva kada su izbegli navodili da su bili push-backovani iz prihvatnog centra u Preševu.

Y.M., 25 godina, poreklom iz Maroka, je ispričao kako je bio u grupi od oko 150 ljudi poreklom iz Alžira, Maroka, Sirije i Pakistana, koji su 07.03.2020. gurnuti nazad u Severnu Makedoniju. Kako je opisao, svi su boravili u kampu, kada su ih službenici Komesarijata za izbeglice i migracije (KIRS) iz uprave istog kampa i policije naterali da uđu u 6 kombi vozila, odvezli u Miratovac, a potom prisilili da pređu granicu sa Severnom Makedonijom. (10.03.2020., Preševo)

Osim navedenog, dešavalo se i da izbegli budu *push-backovani* i kada su zaticani i legitimisani od strane policije na ulicama u Preševu. S obzirom da su ovo iskustvo imali i novopridošli kada su pokušavali da obezbede smeštaj u centru, počeli su da izbegavaju glavni ulaz u centar i kretanje prometnijim ulicama.

S.F.A., 27 godina, poreklom iz Avganistana, je ispričao kako se dešava da izbegli koje policija zatekne van kampa, a koji nemaju dozvolu od strane KIRS-a da napuste kamp, budu gurnuti u Severnu Makedoniju. S obzirom da KIRS ređe i sporije izdaje potvrde, mnogi se odlučuju da rizikuju, preskačući ogradu kampa i izlazeći bez dozvole, nadajući se da neće biti uhvaćeni od strane policije. (10.11.2020., Preševo)

Kada su u pitanju metode guranja, gotovo uvek je uključeno zastrašivanje u vidu vikanja, pretnji i huškanja pasa na ljude, dok je fizičko nasilje, najpre batinanje pendrecima, postalo pojačano polovinom 2020. godine. Oduzimanje lične imovine i uništavanje mobilnih telefona je sporadično prisutno.

A.S., 22 godine, poreklom iz Avganistana i Y.K., 27 godina, poreklom iz Iraka, ispričali su kako su, u grupi od 20 ljudi, pre 5 dana push-backovani od strane srpske policije kada su pokušali iz Severne Makedonije da uđu u Srbiju. Policija ih je tukla pendrecima i polivala hladnom vodom. (23.12.2020., Preševo)

BORAVAK U PRIHVATNIM CENTRIMA

Prihvatni centri koji su tokom 2020. godine bili aktivni u južnoj Srbiji, a koji su posećivani od strane južnog tima APC/CZA, nalaze se u Preševu, Bujanovcu i Vranju. Izbegli se u njih smeštaju na 3 načina: a) registracijom u policijskoj stanici i upućivanjem od strane policije, b) direktnim dolaskom u prihvatni centar ili upućivanjem od strane lokalnih APC/CZA kancelarija i timova u Preševu i na jugu Srbije, c) ili upućivanjem izbeglih iz Beograda od strane tima Komesarijata za izbeglice i migracije iz Miksališta⁴ u Beogradu. Tokom 2020. godine izdvojila se još jedna praksa smeštanja ljudi u južne prihvatne centre, kada su izbegli iz Subotice, Sombora i okoline, kao i oni u pograničnim područjima, prisilno odvoženi sa severa zemlje na krajnji jug, najčešće u Preševo. Ovakva praksa je svojevremeno postala i strategija zastrašivanja i kontrole izbeglih, s obzirom da se premeštanje u prihvatni centar u Preševu često i povezivalo sa *push-backovanjem* tj. ilegalnim guranjem, u Severnu Makedoniju.

U ovom odeljku biće prenešena iskustva izbeglih tokom boravka u pomenutim prihvatnim centrima u 2020.-oj godini, kroz 4 ključne dimenzije: kapaciteti prihvatnih centara, životni uslovi (uključujući i pristup zdravstvenoj zaštiti), bezbednost i pristup azilu.

KAPACITETI

Tokom vanrednog stanja centri su prepunjeni

ŽIVOTNI USLOVI

Hroničan nedostatak hrane, vode, sredstava za higijenu, materijalne pomoći

BEZBEDNOST

Fizičko i psihičko nasilje od strane policije i uprave centara, kao i među izbeglima

PRISTUP AZILU

Nedostatak informacija, niska stopa registracije, otežan pristup azilu

4. Miksalište predstavlja tzv. „one-stop“ centar, pod rukovodstvom Komesarijata za izbeglice i migracije (KIRS), gde izbegli dolaze u prvi kontakt sa KIRS-om, koji ih upućuje u prihvatne centre radi smeštaja. U istom prostoru je prisutan i mobilni tim socijalnih radnika zadužen za maloletnike bez pratnje.

KAPACITETI

Prema informacijama iz januara 2020. godine, ukupni kapaciteti svih smeštajnih centara (prihvatnih i azilnih) kojima rukovodi Komesarijat za izbeglice i migracije iznosio je 6140 kreveta, pri čemu su 2 centra bila neaktivna (u Divljani i Dimitrovgradu), te je faktički bilo mesta za 5770 izbeglih. U istom mesecu, kapaciteti su bili popunjeni preko 92%, s obzirom da je u tom trenutku 5313 izbeglih boravilo u njima.⁵ Uvođenjem vanrednog stanja, koje je donelo ukidanje slobode kretanja i prisilno odvođenje izbeglih koji su boravili na otvorenom u prihvatne centre, broj smeštenih ljudi je naglo porastao za 70%, i u maju 2020. godine dostigao vrhunac, kada su 9073 osobe bile smeštene u prihvatne i azilne centre.⁶

Kada su u pitanju prihvatni centri na jugu, uz povremeno zatvaranje i otvaranje, kao i promene strukture i kapaciteta centara, do kraja 2020. godine su aktivni ostali centar u Preševu, Bujanovcu, Vranju, Divljani i Pirotu. Svaki od pomenutih centara je u nekom periodu bio prepunjen, a posebno centar u Preševu, u koji su najčešće dovođeni izbegli koji su bili u i oko prihvatnih kampova iz okoline Subotice, Sombora i pograničnih područja, te je u vreme vanrednog stanja između 1000 i čak 1600 izbeglih bilo smešteno u centru u Preševu, dok su zvanični kapaciteti centra u Preševu u istom periodu iznosili 900 kreveta i navodnih 600 dodatnih, koji se aktiviraju u slučaju krize i povećanog priliva izbeglih, a koji predstavljaju smeštajne kapacitete u velikim šatorima („rubb halls“) koji mogu u realnosti da prime svega nekoliko desetina ljudi. Slična situacija sa prepunjenim kapacitetima je bila i u prihvatnom centru u Vranju, gde su se izbegli žalili da je više porodica smešteno u iste, male sobe, posebno u oktobru 2020. godine.

A.A., 26 godina, S.S., 19 godina, I.A., 21 godina, svi poreklom iz Avganistana, su se požalili na prenatrpanost soba u kampu. Naveli su da je ceo drugi sprat zatvoren i da su ljudi prinuđeni da spavaju na podu na prvom spratu, između, pored i oko kreveta na kojima su drugi izbegli. Kada su pitali službenike KIRS-a da otvore drugi sprat i obezbede im makar krevet, rečeno im je da je to nemoguće. (19.10.2020., Preševo)

ŽIVOTNI USLOVI

U svakom prihvatnom centru osoba ima pravo na krevet (uključujući i posteljinu), tri obroka dnevno, paket za održavanje higijene, upotrebu sanitarnog čvora, grejanja, vode, struje, što je propisano „Pravilnikom o uslovima smeštaja i obezbeđivanju osnovnih životnih uslova u Centru za azil“⁷, kao i „Pravilnikom o kućnom redu u centru za azil i drugom objektu za smeštaj tražilaca azila“⁸. U većini centara takođe postoji i ambulanta sa lekarom opšte prakse i medicinskom sestrom koji su dostupni u različitom obimu – u nekim centrima svakodnevno u okviru jedne smene u toku dana, u drugim su dostupni pojedinim danima u toku nedelje.

Uprkos navedenom, u većini centara na jugu Srbije uslovi života su daleko od propisanih. Najviše žalbi izbegli su imali na nedovoljne količine i kvalitet hrane koje dobijaju u centrima, najpre u Preševu, gde se čak dešavalo da nema dovoljno obroka za sve, ali i u Bujanovcu i Vranju. Osim hrane, u centrima u Preševu i Bujanovcu alarmantan problem je bila voda za piće, koja u toku 2020. godine uglavnom nije bila dostupna, ili je bila dostupna u nedovoljnim količinama (do 0,5l dnevno po osobi), te su izbegli bili prepušteni sopstvenim resursima kako bi sebi obezbedili vodu, što je bilo posebno teško pa i neizvodljivo za vreme potpunog ograničavanja kretanja i nemogućnosti napuštanja centara tokom vanrednog stanja.⁹

5. Informacije dostupne u okviru publikacije Komesarijata za izbeglice i migracije o profilima centara u januaru 2020.godine

<https://kirs.gov.rs/media/uploads/Azil/profil-centara/PC-SR-2020-01.pdf>

6. Informacije pružene od strane Komesarijata za izbeglice i migracije na sastanku „Radne grupe za zaštitu dece izbeglica i migranata“, 08.05.2020.

7. Pravilnik o uslovima smeštaja i obezbeđivanju osnovnih životnih uslova u Centru za azil (Službeni glasnik RS, 109/07), član 4. Dostupno na:

https://kirs.gov.rs/media/uploads/Azil/Pravilnici/Pravilnik_o_uslovima_smestaja_i_obezebdivanju_osnovnih_zivotnih_uslova_u_Centru_za_azil.pdf

8. Pravilnik o kućnom redu u centru za azil i drugom objektu za smeštaj tražilaca azila (Službeni glasnik RS, 24/18), član 4. Dostupno na:

https://kirs.gov.rs/media/uploads/Kucni_red_srpski_B2.pdf

9. Vanredno stanje je uvedeno 15.marta 2020. godine a ukinuto 06.maja 2020. godine. Za to vreme svi prihvatni i azilni centri u Srbiji su bili čuvani od strane vojske, i napuštanje centra je bilo u potpunosti onemogućeno. Po završetku vanrednog stanja u nekim periodima i u zavisnosti od centra ograničavana je sloboda kretanja time što su izbegli bili dužni da dobiju dozvolu od uprave kampa kako bi izašli iz centra, a koja je dnevno ograničavala broj izdatih dozvola.

Kada je u pitanju higijena, kao posebno važan segment u kontekstu proglašene pandemije COVID_19, izbegli su se sučili sa značajnim nedostacima koji su čak doveli i do ugrožavanja njihovog zdravlja, kao što je to bio slučaj u centru u Preševu, kada se krajem 2020. godine veliki broj ljudi žalio na kožne infekcije poruzrokovane nemogućnošću vođenja računa o ličnoj higijeni i nedostatkom odeće, ali i prouzrokovane lošom higijenom spavaonica, kreveta i ćebadi kao i nedovoljnom čistoćom samog centra.

S.A., 18 godina, poreklom iz Avganistana, ispričao je kako je zajedno sa drugim izbeglima tražio od uprave centra da dobiju novu ćebad, s obzirom da je ova koju imaju prljava, i da veruju da zbog toga imaju kožne infekcije. Komesarijat za izbeglice im je rekao da ne mogu da dobiju novu ćebad i da „ako im se ova ćebad ne dopada mogu da spavaju bez nje“. (08.12.2020., Preševo)

Ni u jednom centru na jugu Srbije nije bilo dovoljno sredstava za održavanje higijene, u vidu sapuna, šampona, peškira i drugih potrepština. U aprilu 2020. godine su od strane KIRS-a podeljena sredstva za dezinfekciju u okviru mera sprečavanja širenja COVID_19, ali u nedovoljnim količinama i sa isteklim rokom upotrebe. Topla voda, neophodna za održavanje lične higijene je predstavljala problem mahom u Preševu, ali i u Vranju, gde su smeštene porodice, te su se roditelji krajem 2020. godine često žalili da ne uspevaju da okupaju decu.

E.J., 39 godina, poreklom iz Sirije, u centru u Vranju je zajedno sa ženom i ćerkom od 2 godine, se požalio da tople vode u centru ima od 23h do 5hi da je to nedovoljno za odgovarajuću brigu o malom detetu. Kada se požalio upravi centra dobio je dogovor da „može da napusti centar ako mu se ne sviđa“. (13.11.2020., Vranje)

U centru u Preševu je dodatno otežana situacija time što je od malobrojnih toaleta i tuševa nekoliko i neispravno: te jedan toalet i tuš koristi i preko 40 ljudi smeštenih u centru.¹⁰

Zdravstvena zaštita predstavlja segment na koji su se izbegli najmanje žalili u 2020. godini. Ipak, važno je istaći da iako postoje ambulante u svim pomenutim centrima, kvalitet pružene usluge nije svuda na zadovoljavajućem nivou. Tako, izbegli su se često žalili na neaktivnost, nazinteresovanost ali i grub i neprijatan tretman od strane lekara u centru u Vranju, kao i nedostatak lekova u ambulanti u centru u Preševu, a oni su često upućivani da sami kupe lekove u lokalnoj apoteci.

A.M., 20 godina, poreklom iz Iraka, izrazila je zabrinutost povodom ponašanja lekara prema izbeglicama. Trudna je i često ima potrebu da bude u kontaktu sa lekarima, koji su uglavnom izrazito neljubazni i grubi, viču na nju i kažu joj da dođe kasnije. (14.09.2020., Vranje)

BEZBEDNOST

Sa povećanim prilivom izbeglih, značajnim propadanjem životnih uslova u prihvatnim i azilnim centrima, kao i sa sve restriktivnijim politikama prema izbeglima, u poslednjih nekoliko godina bezbednost izbeglih je postala upitna.

Primećeno je da je povećana učestalost nasilja među samim izbeglim koji borave u centrima. Dugo čekanje u redovima za hranu koja je nedovoljna i bez koje će možda neki i ostati, prenatrpane spavaonice, nehigijenski uslovi boravka, nedostatak odeće, obuće, uopšte izuzetno loši uslovi boravka, ograničavanje kretanja, uz konstantno nasilje koje izbegli doživljavaju tokom migracija, od strane krijumčara, službenika Komesarijata za izbeglice i migracije pa i granične policije, doveli su do toga da ljudi u centrima često budu veoma isfrustrirani, napeti, zabrinuti, iscrpljeni, očajni, deprimirani i depresivni. U takvom mentalnom stanju, bez izgleda da će se stvari makar malo poboljšati skloniji su konfliktima, tučama, krađama i nasilju.

10. Prema poslednjim informacijama pruženim od strane Komesarijata za izbeglice i migracije, u prihvatnom centru u Preševu čiji je kapacitet 1500 mesta, a tokom 2020. godine je smešteno i 1600 ljudi, postoji svega 37 toaleta i 39 tuševa. ([https://kirs.gov.rs/media/uploads/Site%20Profiles%2C%20Serbia%20-%20August%2C%202020%20\(2\).pdf](https://kirs.gov.rs/media/uploads/Site%20Profiles%2C%20Serbia%20-%20August%2C%202020%20(2).pdf))

Ipak, važno je istaći alarmantan porast nasilja prema izbeglima od strane državnih službenika, pre svega od Komesarijata za izbeglice i migracije, zaduženih za brigu o izbeglima i rukovođenje centara. Psihičko nasilje, u vidu vređanja, omalovažavanja, ali i pretnji i zastrašivanja, je postalo gotovo svakodnevica i način na koji službenici KIRS-a tretiraju izbegle u centru. Kažnjavanje izbacivanjem iz centra ali i prekomernom upotrebom sile i fizičkim nasiljem je takođe bilo prisutno u 2020. godini.

U gotovo svakom kontaktu sa izbeglima koji borave u centrima u Preševu, Bujanovcu i Vranju, zabeležene su žalbe na grubo i agresivno ponašanje službenika KIRS-a. Ljudi su svedočili o pretnjama koje su dobijali kada bi se požalili na uslove boravka, zatražili nešto, kao i kada su bili primoravani od strane uprave kampova da obavljaju razne vrste poslova u centru koji su mahom bili usmereni na održavanje istih centara. Tada su reakcije uprave centara uglavnom bile pretnje izbacivanjem iz centara ili u slučaju uprave centra Preševo, čak i pretnje push-backovanjem u Severnu Makedoniju.

Prema navodima drugih ljudi, neki izbegli, pa i čitave porodice, su zaista i bile izbačene iz centra.

M.H., 25 godina, poreklom iz Avganistana, podelila je informaciju sa timom APC/CZA da su u poslednje 2 nedelje iz centra izbačena jedna porodica iz Iraka i 3 mladića iz Avganistana. Kako je objasnila, članovi porodice iz Iraka su optuženi za krađu. Kada je došla policija službenici KIRS-a su naložili porodici da napusti centar. S obzirom da u porodici ima male dece, odrasli su se pobunili i nisu hteli da izađu, ističući da nisu ništa ukrali. Policija je pretukla muške članove porodice nakon čega su svi zajedno izbačeni i više se nisu vraćali u centar. Kada su u pitanju mladići iz Avganistana, ispričala je kako su službenici KIRS-a su noću, oko 2h, došli u njihovu sobu, rekli im da pakuje svoje stvari i da su izbačeni iz centra, jer su navodno bili bučni. Noć su proveli na železničkoj stanici. Ujutru su pokušali da se vrate u centar ali su prema njenim rečima bili odbijeni. (05.02.2020., Vranje)

Uz pretnje izbacivanjem, bilo je i pretnji i upotrebe tejsera, odn. elektrošokera.

M.H., 20 godina, i S.S., 18 godina, obojica poreklom iz Avganistana, su se požalili da su ih službenici KIRS-a, tokom noćne kontrole i prebrojavanja ljudi, oko 24h, budili upotrebom elektrošokera. (05.10.2020., Preševo)

Izbegli su prijavljivali i fizičko nasilje od strane službenika KIRS-a u vidu guranja, udaranja, šamaranja, najčešće u centru u Preševu, kao vid kažnjavanja za neposlušnost i neizvršavanje naredbi u vezi sa čišćenjem i održavanjem kampa. U jednom od takvih slučajeva fizički je napadnuta i žena.

D.D., 38 godina, poreklom iz Iraka, u centru u Vranju boravi sa 3 dece, uzrasta 15, 8 i 3 godine, je ispričala o incidentu u kojem je bila napadnuta od strane službenika KIRS-a. Kako je opisala bilo je vreme obroka i dok je njen sin stajao u redu kako bi uzeo hranu, ona je stajala sa strane, van reda. Službenik KIRS-a je došao i rekao joj da ide na kraj reda. Ona je pokušala da mu objasni da je njen sin u redu, ali je službenik KIRS-a povukao za kosu, izveo van centra i rekao joj da pokupi stvari i napusti centar. Ona i drugi izbegli su ga molili da joj dopusti da ostane u centru, posebno jer je samohrana majka, ali je službenik bio neumoljiv. Uveče joj je dopustio da uđe u centar i da prespava, ali da ga sutradan napusti. (14.09.2020., Vranje)

Osim službenika KIRS-a, prema navodima izbeglih, policija je takođe koristila prekomernu silu u situacijama kada su pozivani u centre povodom konflikta ili tuče.

A.S., 22 godine, poreklom iz Sirije, je izneo timu APC/CZA kako je imao konflikt sa čovekom iz Alžira koji takođe boravi u centru i koji ga je udario kad je bio pijan. Uprava centra je pozvala policiju, koja je pretukla čoveka iz Alžira kada je stigla u centar i vukući ga po podu ubacila u policijski auto. A.S. ne zna šta se sa njim dalje dogodilo, da li je gurnut u Severnu Makedoniju ili prebačen u drugi centar, ali ga više nikada nije video u centru u Vranju. (22.10.2020., Vranje)

PRISTUP AZILU

Od 2016. godine pa sve do 2020. godine postojano se toleriše iregularan položaj sve većeg broja ljudi u Srbiji. Radi interne evidencije i dokaza boravka u centru, Komesarijat za izbeglice i migracije izdaje tzv. „kamp kartice“ koje sadrže lične informacije izbeglog i informaciju u kom centru boravi, a koja KIRS-u interno služi radi vođenja evidencija o ljudima smeštenim u kampovima kojima rukovodi. Bez obzira na posedovanje kamp kartice, ukoliko osoba nije izrazila nameru da podnese zahtev za azil, ona ostaje i dalje u iregularnom položaju u Srbiji jer sama kamp kartica ne predstavlja nikakvu važeću ispravu niti identifikacioni dokument u zemlji. Kao takva, kamp kartica je često razlog zabuna kod izbeglih u pogledu njenih karakteristika i dometa kao i u vezi njihovog pravnog položaja u Srbiji. Međutim, usled informacija koje se izbeglima pružaju od strane uprave kampova i službenika KIRS-a, usled manipulisanja izdavanjem i uzimanjem kamp kartica od strane uprave kampova, kao i na osnovu ličnog iskustva izbeglih koje u praksi potvrđuje da samo posedovanje kamp kartice omogućava smeštaj, obroke i zdravstvenu zaštitu u kampu, napuštanje i povratak u kamp, veliki broj izbeglih veruje da je jedino važno doći do kamp kartice kao i da sa kamp karticom oni nisu pravno nevidljivi u Srbiji. U očima izbeglih, kamp kartica je posebno važna kada je u pitanju ograničavanje i davanje slobode kretanja, tj. izlazaka i ulazaka u kampove. Naime, uz manje izmene, tokom cele 2020. godine, izbeglima je od strane uprava centara bilo dozvoljeno napuštanje centara isključivo uz izdatu dozvolu od strane iste uprave centra, a na šta su imali pravo samo oni koji su imali kamp kartice. Neizdavanje kamp kartice je značilo ukidanje prava na slobodu kretanja, dok je oduzimanje kamp kartice često značilo i izbacivanje iz centra.

Kad je u pitanju pristup azilu, većina izbeglih uopšte nije upoznata sa sistemom i postupkom azila u Srbiji, a ako i ima neke informacije, one su uglavnom netačne, iskrivljene ili isuviše opšte. Kroz kontakt sa izbeglima koji borave u prihvatnim centrima u Preševu, Bujanovcu i Vranju, došlo se do saznanja da većina izbeglih prvi put u Srbiji dobije relevantne i proverene informacije na ove teme upravo od tima APC/CZA.

Oni koji ipak odluče da izraze nameru da traže azil u Srbiji i pokrenu azilni postupak, uglavnom se već u samoj policijskoj stanici suočavaju sa odlaganjem i prolongiranjem postupka registracije te iste namere, iako ne bi trebali da imaju takvih problema (izražavanja same namere da se traži azil i registracija takve namere se po zakonu realizuje upravo u policijskoj stanici¹¹). Sve ovo, posebno obzirom da se faktički ustalila praksa alternativna zakonu, koja se ne ogleda u pristupanju policiji od strane same izbegle osobe koja hoće da traži azil, nego se svela na prethodnu dozvolu da se izrazi namera i najavu iste namere policiji od strane KIRS-a. Naime Komesarijat za izbeglice i migracije često kontaktira samoinicijativno policiju i najavljuje policiji registraciju za izabrana lica iz kampova, a za koja je KIRS sam ocenio da bi mogla da traže azil. Tako je pristup registraciji ograničen, s obzirom da izbegli, suprotno Zakonu o azilu i privremenoj zaštiti¹², ne mogu sami da izraze nameru i da je registruju u policiji, već izražavanje namere da se traži azil zavisi od službenika Komesarijata za izbeglice i migracije (KIRS) i njihovih službenika iz kampovskih uprava, kao i od njihove saradnje i koordinacije sa lokalnom policijom. Duga čekanja i neizvesnost, posebno u lošim uslovima u centrima kao što su bili u 2020. godini, ima zbujujući i obeshrabrujući efekat na izbegle u smislu traženja azila, registracije i ulaska u sistem.

Sam azilni postupak se posle registracije izražene namere formalno pokreće na 2 načina. Na prvi način postupak se pokreće sa zahtevom za azil koji se popunjava tokom usmenog intervjua sa licem koje želi da traži azil, a koji vodi službenik Kancelarije za azil u centru za azil, a po dolasku u centar za azil, kada isti službenik popunjava zahtev za azil i zajedno sa tražiocem azila potpisuje sam zahtev, koji se tada smatra podnetim i od kog trenutka se zvanično i pokreće azilni postupak. Drugi način pokretanja postupka azila je pismenim putem, odn. popunjavanjem formulara za podnošenje zahteva za azil od strane samog tražioca azila koji isti popunjeni formular treba da pošalje Kancelariji za azil poštom ili da lično preda isti formular u prostorijama sedišta Kancelarije za azil.¹³

U praksi se nakon registracije u policijskoj stanici izbegla lica koja borave van centara ili koja borave u prihvatnim tranzitnim centrima prebacuju u centre za azil kako bi podneli zahtev za azil tamo, tokom intervjua sa službenicima Kancelarije za azil (sami službenici Kancelarije za azil periodično treba da posećuju centre za azil). Retke su situacije da sami izbegli popunjavaju i podnose svoj zahtev za azil pismenim putem tj. poštom, Kancelariji za azil.

11. Zakon o azilu i privremenoj zaštiti (Službeni glasnik RS, 24/2018), član 35

12. Zakon o azilu i privremenoj zaštiti (Službeni glasnik RS, 24/2018), član 35, stav 1

13. Ibid, član 36

U 2020. godini u većini slučajeva su tražioci azila čekali po nekoliko nedelja da ih KIRS prebaci iz tranzitnih centara u centre za azil, da bi posle neuspelog i dugog čekanja bili savetovani od KIRS-a da sami odu o svom trošku i u svojoj organizaciji u dodeljene centre za azil, u koje ih je inicijalno uputila policija koja ih je registrovala.

A.O., 40 godina, G.O., 27 godina, obojica poreklom iz Gane, 23.06.2020. Su došli u kancelariju APC/CZA i izneli da su registrovani i da su više puta rekli službenicima KIRS-a u centru da žele da pokrenu azilnu proceduru, ali da su stalno dobijali odgovor "da dođu sutra", "da treba da sačekaju šefa smene", itd. G.O. je prebačen u centar za azil 03.08.2020., dok je A.O. prebačen 14.08.2020., nakon više od mesec i po dana insistiranja i čekanja.

Pored toga, onima koji su u azilnim centrima insistirali da podnesu zahtev za azil, u situacijama kada Kancelarija za azil nije mesecima dolazila u iste centre kako bi sprovela intervju i omogućila podnošenje zahteva, službenici KIRS-a su samoinicijativno davali prevod obrazca za podnošenje zahteva za azil da popune, i to bez informisanja, objašnjenja i podučavanja o čemu se zapravo tu radi i kako treba popunjavati iste obrasce. Prevod obrasca koji im je davan je uglavnom bio nezvaničan prevod obrasca zahteva za azil sa srpskog na engleski, arapski ili farski jezik, te je za izbegle sa frankofonog područja i za one koji su govorili drugim jezicima od prevoda, popunjavanje zahteva za azil na ovaj način, bilo gotovo nemoguće ili izuzetno otežano, dok je mnoge sve navedeno zbunjivalo i sprečavalo ih da pravilno odgovore na pitanja iz obrasca i da ga pravilno popune. Većina izbeglih sa kojima je tim APC/CZA razgovarao nisu imali informaciju čemu tačno služe navedeni formulari i njihovi prevodi, a koje im je davao KIRS i njegove uprave kampova, niti im je bilo jasno sa kojim ciljem popunjavaju iste formulare i šta će se sa njima dogoditi nakon predavanja istih formulara službenicima KIRS-a u centru u kojem borave. Imajući u vidu ovakvu situaciju na terenu kao i da po zakonu izbegla lica zahtev podnose tokom intervju sa službenikom Kancelarije za azil, a ne u kontaktu i pred službenicima Komesarijata za izbeglice i predstavnicima uprava kampova, ostaje nejasno u koju svrhu su službenici KIRS-a iz kampova davali izbeglima da popunjavaju navedene nezvanične prevode obrazca zahteva za azil i da li su isti popunjeni formulari konačno predavani Kancelariji za azil ili su ostajali u rukama službenika KIRS-a. Na iste prevode obrazca koje su popunjavali tražioci azila Kancelarija za azil se tokom postupka azila nije pozivala, niti ih je ikada koristila u postupku.

N.B., 20 godina, poreklom iz Gane, boravio je u prihvatnom centru u Preševu kada se obratio sa namerom da zatraži azil. Službenici KIRS-a iz uprave kampa u Preševu su mu 21.08.2020., na svoju ruku, dali da popuni prevod obrasca zahteva za azil, što je on i učinio, nakon čega je od strane KIRS-a prebačen u centar za azil u Banji Koviljači. Tamo je potom zvanično podneo zahtev za azil 06.10.2020. Ovaj put u prisustvu i pred ovlašćenim službenikom Kancelarije za azil i kroz intervju koji je imao istom prilikom sa ovlašćenim službenikom Kancelarije za azil. Tek od tog trenutka lice je ušlo u azilni postupak, a pitanje subdine neformalnog prevoda obrasca zahteva za azil koji je izbeglo lice popunilo i predalo KIRS-u je ostalo nepoznato.

Push-backs 2020, Monitoring izveštaj sa severnih granica Srbije

Copyright © 2021 Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila. Sva prava zadržana.

APC/CZA (Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila/Asylum Protection Center) je nevladina, neprofitna, nezavisna lokalna organizacija, specijalizovana za zaštitu tražilaca azila, lica koja su dobila azil, prognanih lica i lica koja su u nevolji migrirala u Srbiju. Osnovana je u decembru 2007. od grupe mladih profesionalaca koji su se bavili zaštitom izbeglica (pravnik, psihologa, pedagoga, politikologa i socijalnih radnika) sa stečenim iskustvom u zemljama EU, a sa zajedničkim ciljem zaštite osoba koje beže od progona, izgradnje i poboljšanja srpskog azilnog sistema, borbe protiv ksenofobije i predrasuda prema izbeglicama, rada na integraciji i rada na izgradnji dijaloga i interakcije sa izbeglicama u lokalnim zajednicama i srpskom društvu u celini.

APC/CZA pruža pravnu, psihosocijalnu pomoć i pomoć u interakciji, socijalnoj inkluziji, zapošljavanju i integraciji, tražiocima azila/licima kojima je dodeljen azil/izbeglicama i migrantima, duže od 14 godina širom Srbije i kao takva organizacija je priznata u Strategiji Vlade Republike Srbije za upravljanje migracijama (Službeni glasnik Republike Srbije br. 59/2009).

APC/CZA je član ECRE (Evropski savet za izbeglice i prognane) od 2011. godine, član IDC (Međunarodne anti-privorske koalicije) od 2015. godine, član Srpskog Konventa (Nacionalna konvencija o Evropskoj uniji - NCEU) i član Konsultativnog foruma i VEN-a EASO (Kancelarija za podršku azilu Evropske unije).

ASYLUM PROTECTION CENTER /
CETAR ZA ZAŠTITU I POMOĆ TRAŽIOCIMA AZILA
Belgrade Address: Mišarska 16, 11118 Belgrade

Regional Migrant/Asylum Info Centres:
Braće Radić 3, 24000 Subotica, Serbia
Vase Smajevića 11, 17523 Preševo, Serbia

Tel/Fax:
+381 63 70 47 090; +381 11 323 30 70;
+381 11 407 94 65; +381 69 267 0503; +381 63 704 7080

Email: sediste@apc-cza.org; rados.djurovic@apc-cza.org
Website: www.apc-cza.org; www.azilsrbija.rs

Facebook: www.facebook.com/AziliUSrbiji
Twitter: www.twitter.com/APC_CZA
Instagram: <https://www.instagram.com/asylumprotectioncenter/>

Smartphone Application
Asylum in Serbia:

Available to download from Android
or Windows Apps Store

